

AVRUPA'DA RÜZGAR TERSTEN ESİYOR

Günay KUBİLAY
KESK / Eğitim Emekçisi

1970'li yıllarda Türkiyeli işçiler Avrupalı işçilere çok özenirler, onlar gibi olmak isterlerdi. Hatta zamanında neden kapı komşusu gibi “uyanık” davranıp Almanya'ya gitmediğine hayıflanılanlar hiç de az değildi. Almanya'dan tatil için Opel/Mercedes marka otomobilleriyle Türkiye'de köylerine dönenler paşalar gibi karşılanırlardı.

Ne de olsa onlar “Almancı”ydılar... Para kum gibiydi... Almanya Merkez Bankası'nın para muslukları onlar için çalışıyordu!

Türkiye'den bakan pek çok kimse için Almanya parlayan bir “zöhre yıldızı”ydı. Fakat bu “zöhre yıldızı”nın altında dönen acımasız kapitalist sömürü çarkları pek görülmez, “Almancı”ların sorunsuz, sıkıntısız yaşadıkları, kolay para kazandıkları, gününü gün ettikleri sanılırdı. Ta ki Günter Walraf'ın “En Alttakiler” kitabı yayımlanıncaya ve “Almanya Acı Vatan” şarkıları duyuluncaya kadar...

Avrupa'daki işçiler, hatta ayrımcı politikalarla dışlanan, Avrupa endüstrisinin bütün pis işlerini yapmak zorunda kalan “göçmen işçiler” Türkiye gibi geri ve çarpık gelişen kapitalist ülkelerin işçileriyle kıyaslanamayacak sosyal haklara sahiptiler. O yıllar henüz SSCB'nin, DDR'nin, Kapitalist Batı'ya karşı Sosyalist Doğu'nun varolduğu yıllardı... Artık “o dünya” şimdilik gerilerde kaldı... Avrupa'nın üzerinde “Komünizm Hayaleti” dolaşmıyor.

1980'de ABD ve İngiltere'den başlayan yeni liberal saldırı kıta Avrupası'nı da boydan boya kuşatmış bulunuyor. Artık güçler dengesi değişime uğradı. İşçi sınıfının politik eylemini sistem içinde tutmak için kapitalizmi “uzlaşma”ya zorlayan sosyalizm rüzgarları kapitalist iktidarları yerinden e-

decek şekilde etkili esmiyor. Bütün dünyada olduğu gibi Avrupa'da da işçi sınıfına bir dönem “ödünc” verilenler geri alınmak isteniyor. Bırakınız Avrupa'daki “göçmen işçiler”i Avrupa'nın yerli işçileri de işten atılma, düşük ücretle çalışma, sosyal haklarını yitirme tehdidi altındalar. İş güvencesi pahasına işçiler toplu sözleşmelerde ücret artışlarından vazgeçiriliyor. İşçilere yapılan en büyük tehdit, işveren talepleri kabul edilmediği takdirde üretimin ülke dışına kaydırılacağı oluyor.

Ne var ki, AB'de işçi sınıfına karşı esen yeni liberal rüzgârlar görmezden geliniyor. AB, Türkiye dahil yoksulluk ve sefalet içinde yaşamak zorunda bırakılan ülke işçilerine, emekçilerine bir kurtuluş kapısı gibi sunuluyor. “AB'ye girilecek, bütün dertler bitecek.” AB gerçekten bir “kurtuluş” kapısı mı? Yoksa işçileri, emekçileri bir süre daha oyalayacak yalancı emzik mi?

İşte AB'nin omurgasını oluşturan Almanya ve Fransa gibi ülkelerin gerçekleri:

Pek çok AB ülkesinde işçiler haftada 35 saat çalışıyordu. 2000 yılında Fransa'da başlatılan uygulama kısa zamanda yaygınlaşmıştı. Şimdi ise başından beri 35 saat uygulamasına karşı olan büyük şirketler, işçilerine haftada 40 saat çalışma baskısı yapıyor. Siemens, Daimler Chrysler, Opel, Karstadt, Robert Bosch gibi Avrupa'nın dev tekelleri işçilerini aynı paraya daha fazla çalışmaya razı olmadıkları takdirde fabrikalarını kapatmak ya da üretimlerini başka ülkelere taşımakla tehdit ediyor.

Örneğin otomotiv şirketi IG Metal İşçileri, 2012'ye kadar iş garantisi karşılığında, daha önce 2006 yılında yapılması kararlaştırılan yüzde 2.8 o-

ranındaki ücret artışından vazgeçtiler. Ayrıca şirketin AR-GE bölümünde çalışma saatleri de 35'ten 40'a çıkarıldı.

Artık 2000'de olduğu gibi Siemens işçileri haftada 35 saat değil, ücretlerinde hiçbir artış olmaksızın 40 saat çalışıyorlar.

Daimler Chrysler, giderleri düşürmek amacıyla 500 milyon Euro tutarında tasarrufa gidileceğini, haftalık çalışma saatlerinin 35'ten 40'a çıkarılmasını, aksi takdirde üretimi Almanya dışına kaydıracağını açıkladı. Bu açıklama ödünsüz 6 bin Mercedes işçinin işsiz kalacağı anlamına geliyordu.

Bosch'un Fransa'daki fabrikasındaki işçiler, üretimin Çek Cumhuriyeti'ne kaydırılmasının önüne geçmek ve işsiz kalmamak için haftada bir saat fazla çalışmaya ve üç yıl boyunca ücret artışlarının %1 ile sınırlandırılmasına rıza gösterdiler.

Hollanda'daki tablo da pek farklı değil. Ofis malzemeleri üreten Smead Europe, çalışma saatlerini 36'dan 40'a yükseltti.

35 saat uygulamasını başlatan Fransa'da 35 saat uygulamasından vazgeçilmeye başlandı bile. Artık 35 saat uygulamasının Avrupa ekonomisinin sonu olacağına vurgu yapan dev tekeller 40 saat uygulamasını yaygınlaştırmak için her türlü yola başvuruyorlar. İşsizlik de sürekli artış gösteriyor. AB'de işsizlik 1975'te %4.2 oranındaydı. 1990-2000 arası yıllık ortalama kalkınma hızı %2.5 civarında seyrederken işsizlik 1994'te %11.6'ya yükselmiş bulunuyor. Almanya Sendikalar Birliği'ne (DGB) göre son 20 yıldır Almanya'da işsizlik sürekli bir artış göstererek bugün en yüksek seviyesine ulaştı. Resmi kayıtlara göre 4 milyon işsiz bulunuyor. Bu sayı gerçekte 7.5 milyon civarında.

Son on yıl içerisinde işgüvencesine sahip olmayan (taşeron, sözleşmeli, geçici işçilik vb.) çalışanların oranı sığramalı artışlar gösterdi. Emekçilerin 1/3'ü bu koşullar altında çalışıyor. Emegiyle geçinenlerin ulusal gelirden paylarına düşen gelir sürekli düşüyor. İstatistiklere bakıldığında toplumun varlıklı kesimleri arasındaki en zengin üçte birlik bölümünün özel mülkiyetlerinde korkunç bir artış yaşanıyor. Yoksulluk ve zenginlik eşit bir şekilde büyürken, toplumdaki sosyal uçurum derinleşiyor. Kitlel işsizlik ve zenginlere yapılan vergi indirim-

leri (hibeleri) kamu kasalarının boşalmasına ve bütçelerin borçlarla oluşturulmasına neden oldu. İşsizlerin, hasta ve sakatların sosyal hakları senelerdir kısıtlanıyor. Politik durum konusunda da aynı tabloyu çizmek mümkün. Almanya 54 sene sonra yeniden bir saldırı savaşına katılmıştır. Birçok işyeri, toplu iş sözleşmelerini tanımamakta ve emekçiler, işverenler tarafından işyerlerinin kapatılması tehdidiyle karşılıksız fazla mesai yapmakta. Sendikalar sürekli üye kaybetmekte. Ve bir çok modern hizmet işkolunda ne işyeri temsilciliği ne de toplu iş sözleşmeleri var. Bütün ileri kapitalist ülkelerde de gözlemlenen ve bu döneme damgasını vuran işse; devlet şirketlerinin ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, sosyal hakların, çalışma yasalarının ve sendikal hakların kısıtlanmasıdır.

Eski Doğu Almanya'da ise durum daha vahim boyutlardadır. "Birleşme ve balayı'nın ardından Doğu Almanlar adeta "kendi ülkelerinde yaşayan birer yabancı" durumuna düşürülmüşlerdir. Bir zamanlar "sosyalist blok"un en fazla sanayileşmiş ülkelerinden biri olan Doğu Almanya'nın bütün birikim ve değerleri sıfırlanmış, iki Almanya halkı "eşit ve adil birleşme" beklerken, süreç "Kapitalist Batı'nın" "Sosyalist Doğu"yu teslim almasıyla sonuçlanmıştır.

"Doğu Almanya'nın bütün tekstil, deri, konfeksiyon, optik ve elektronik fabrikaları kapatılmış, Interflug havayolları, Pentakon fotoğraf makineleri, Trabant ve Wartburg araba fabrikaları gibi devasa şirketler dağıtılmıştır. Bir acımasız özelleştirme sonucunda Doğu Almanya sanayisizleşmiş ve kapitalizmle birlikte bütün sorunlarının çözüleceğini sanan kitleler 1994 itibariyle işçilerin yüzde 77'sinin işlerini kaybettikleri bir tabloyla karşılaşmışlardır.

Bütün Doğu Avrupa Sanayii 12.500 işletme haline dönüştürülmüş ve yedi milyon işçi ve dört milyon hektar toprak ile birlikte Treuhandanstalt adlı kayyuma devredilmiştir. (...) Doğu Almanya Sanayii Batı Alman hükümetinin bir gecede aldığı 'basit' bir parasal kararla çöktürülmüştür. (...). Doğu Almanya sanayinin yok edilmesinden işçilerin payına ücret artışı düşeceğini sananlar kısa süre içinde yanıldıklarını anlamışlardır, çünkü çok kısa süre içinde işçilerin dörtte üçü işlerini kaybetmişlerdir. İşlerini korumayı başaranlar ise Batı Alman iş-

çilerinden çok daha düşük ücretle çalışmaya devam etmek durumunda kalmışlardır.

(...) Treuhandanstalt'ın yok pahasına özelleştirdiği Doğu Alman sanayinin yüzde 85'i Batı Alman şirketlerinin ve yüzde 10'u yabancıların eline geçerken, sadece yüzde 5'inin mülkiyeti Doğu Almanların sahip olduğu şirketlere verilmiştir (...) Bu durumda 'birleşme' sonucunda kimin kazanan taraf olduğu açıktır. Kaybeden ise coğrafi olarak Doğu Almanya ve sınıfsal olarak da işlerinden olan Doğu Alman işçilerdir." (İktisat Dergisi, Ekim 2004, sayı: 454. Akataran Cenk Aygül).

AB'de Esnek Çalışma

Esnek çalışma, dünya pazarlarındaki kızgın rekabet ortamında sermayenin "risklerini çalışanlara ve devlete yüklemek; sıradan, korunmasız, güvencesiz, sendikası olmayan sınıfları büyütürken onların pazarlık güçlerini ortadan kaldırmak için bir araç" olarak devreye sokuldu. 1980'lerden itibaren Avrupa ülkelerinde de yayılma hızı arttı. Kısmi süreli (part-time), vardiya, geçici iş, işin paylaşılması ve evde çalışma gibi esnek çalışma uygulamaları arasında part-time; Avrupa ve dünyada en yaygın olarak kullanılan çeşittir. AB'de 1995 yılında açılan işlerin yaklaşık %80'i part-time (yarı zamanlı) olmuştur.

Yarı zamanlı çalışma, eve iş verme, küçük işletmelerde, taşeron ve fason atölyelerinde çalıştırma ile çalışanlarla toplu pazarlık yapmanın nesnel zemini ortadan kaldırıyor. Kayıt dışı çalışmayla, herhangi bir sözleşmeye bağlı olmaksızın işverenin tek taraflı belirlediği koşullar altında çalışma işçilere dayatılıyor. Çocuk emeği ve kadın emeği sömürsü artıyor. Aşırı çalışma her sektörde yoğunlaşıyor.

Mali açıdan büyüyen şirketler üretimlerini taşeronlarla, fason atölyelerle yapmaya yöneliyorlar. Bu parçalamayı aynı ülke içinde yaptıkları gibi, değişik ülkeler arasında da yapabiliyorlar. ALCA-TEL'in yönetim kurulu başkanı bir açıklamasında şunları söylüyor: "Şirketimiz 2002 yılı sonuna kadar dünyada 100 civarında olan fabrika sayısını 12'ye indirmeyi hedeflemektedir. Mümkün olan en kısa sürede fabrikasız bir şirket olacağız."

Özellikle ALCATEL gibi büyük ölçekli fabrikalara sahip şirketler, Toplu İş Sözleşmesi yerine, Ba-

ğımsız İşyeri Sözleşmesi'ni dayatıyor. Ciddi bir büyüklüğe ulaşan hizmet sektöründe, bireysel sözleşme ağırlıklı bir ilişki haline geliyor. Kalite çemberleri ve toptan kalite organizasyonları da özellikle imalat sektörü içinde bireysel sözleşmelerle birlikte yürütülüyor. İş güvencesi, iş sağlığı gibi haklar ise çalışma ilişkileri dışında, çalışanların bir para ödeyerek satın alabilecekleri hizmetler haline getiriliyor.

Öte yandan borsa, hisse senedi, tahvil gibi finans araçlarıyla "şirket vatandaşlığı-dünya vatandaşlığı" gibi adlar altında işçinin sermayeye dolaylı bağımlılığı geliştirilerek, işçi kimliğini dejenere eden şirket aidiyeti geliştiriliyor. Bu gün özellikle merkez ülkelerde, işçilerin toplam geliri içindeki, ücretlerin oranı düşerken, borsa, hisse senedi ve rant ilişkilerinden kaynaklanan gelirlerin oranının arttığı görülüyor.

Belli başlı Avrupa ülkelerinde taşeron veya dış kaynak kullanan firmaların oranı Tablo-1'de görüldüğü gibi 1993-1996 yılları arasında yükselmiştir. Bu ülkelerden yalnızca Norveç'te artış oranının bir miktar üzerinde olan bir değerde azalma kaydedilmiştir.

Tablo-1: Farklı ülkelerde taşeron ve dış kaynak kullanımındaki değişim (1993-1996 arası)*

Ülkeler	Yükselen %	Aynı kalan %	Azalan %	Kullanmayan %
Belçika	47	19	3	27
İsviçre	47	14	3	29
Batı Almanya	49	18	1	29
Doğu Almanya	33	17	2	42
Danimarka	22	37	3	31
İspanya	41	17	3	28
Fransa	33	36	7	15
Finlandiya	33	32	5	25
İtalya	27	20	5	34
İrlanda	42	21	4	24
Norveç	13	39	14	25
Hollanda	52	21	6	17
İsveç	28	50	12	7
Türkiye	27	17	4	24
İngiltere	44	27	2	22

*TREGASKIS ve diğerleri, 1998: 68.

AB'de Kamu Hizmetleri

Avrupa'da sınıf mücadelelerinin kazanımı olan gelişkin kamu hizmetleri on yılı aşkın süredir uygulanan liberalizasyon sonucunda bugün kapitalist rekabet yasalarına göre işleyen, hızla özelleştirilen ve giderek büyük tekellerin kâr aracına dönüşen birer kapitalist işletme işlevi görüyor.

Avrupa Ortak Pazar oluştururken “malların, hizmetlerin, sermayenin ve insanların serbest dolaşımı”nı “dört temel özgürlük” olarak adlandırıyordu. Oysa AB sözleşmesinde rekabeti önleyecek tüm düzenlemeler kaldırılarak yasaklanıyor. AB sözleşmesi elektrik, doğal gaz gibi ulusal işletmeler eliyle yürütülen kamu hizmetlerinin, piyasaya başka işletmelerin girmesine izin verecek şekilde yeniden yapılandırılmasını öngörüyor. Artık AB'de rekabet kurallarına tabi olmayan yalnızca sözleşmenin 256. maddesi gereği savunma ve güvenlik için yapılan üretim ve ticarettir.

Bu düzenlemeler AB'de özellikle de 1990'lar- dan sonra kamu hizmetlerine yönelik özelleştirme furyasının yaşanmasını destekleyen dayanaklar olarak kullanılıyor. Avrupa'da su, elektrik, doğal gaz, atık yönetimi gibi hizmetlerde çok güçlü dev çokuluslu özel şirketler ortaya çıkmış, piyasaya hakim duruma gelmişlerdir. Bu piyasa hakimeyeti ise öngörülen rekabeti değil, aksine tekelleşmeyi beraberinde getiriyor / getirmiştir.

Elektiriğe bakılacak olursa dikey birleşmeler yoluyla bugün tekelleşmenin genel eğilim olduğu rahatlıkla görülebilir. İlk olarak elektriği liberalize edilen İskandinav ülkeleri ve İngiltere piyasalarında bu tekelleşme gerçekleşmektedir. Bugün liberalizasyonun devam ettiği Almanya'da da eğilim bu yöndedir.

Zaten bütün AB üyesi hükümetlerin imzaladığı Enerji Şartı Sözleşmesi (Energy Charter Treaty) enerji endüstrisini tüm yönleriyle liberalize etme yönünde taahhüdü içeriyor. Sözleşme AB'ye üye devletlerin bu sektördeki kârlarının ülke dışına çıkarılmasını engelleyen sınırlamalar koymasını veya varolanları korumalarını yasaklamıştır. Kamu hizmeti adına her hangi bir hükümden istisna

sayılma veya kamu yararına değiştirme yapma mümkün değildir. Sözleşmenin sekreteryası yakın zamanda yaptığı bir açıklamada “Enerji Şartı Sözleşmesinin ana amacı, üyeleri arasında enerji ile bağlantılı ticareti, DTÖ'de geliştirilen biçimde çok taraflı ticaret sisteminin kurallarına göre düzenlemektir. Enerji Şartı Sözleşmesi altında DTÖ kuralları, bu ülkelerin diğer sözleşme ülkeleri ile enerji malzemeleri ve ürünleri ve enerji ile ilişkili ekipmanları ticaretine uygulanacak şekilde genişletilmektedir.”

AB'de kamu hizmetlerinde liberalizasyon politikası tüm hızıyla devam ediyor. Avrupa sermayesi güçlü şirketler vasıtasıyla egemenliğini pekiştiriyor.

Örneğin AB'nin “DTÖ'ye uyum” politikaları Fransa'da hızla yaşama geçiriliyor. France Telekom ve Fransa Postaları (La Poste) bunun en iyi iki örneğidir. 1992'de AB Komisyonu postaların rekabete açılmasını istiyor. 1993'te Telecom'lar rekabete açılıyor. 1995'te Sosyalist Parti'nin sekreteri Jospin SUD Sendikası'nın özelleştirmeye karşı imza kampanyasına katılıyor. Ama aynı Jospin 1997'de France Telekom'u borsaya sokuyor. AB ülkelerinin bakanları 2001'de Lüksemburg'da postanın tamamen piyasalaştırılmasını kabul ediyor ve Jospin yönetimi tarafından uygulanıyor. Fransız Telecom'un çoğunluk hissesi halen devlete ait olmasına rağmen bu şirket herhangi bir çok uluslu şirket gibi kâr peşinde koşuyor. Amaç hizmet değil kâr olduğu için çalışanlarına yeni “hisse demokrasisi” uygulayıp avantajlı fiyatlarla hisse satarak Avrupa'da başka bir uygulama olan özel emeklilik fonları sistemine de geçişin ilk adımını atıyor. Hisse almamakta “özgür” olanlar ise hisse almaları konusunda baskı altına alınıyorlar. Baskı biçimlerinden biri şirket içinde çalışanların yükselmesini belirleyen bir kriter oluşturması.

Ne var ki, hisseleri satın alan çalışanlar Fransa Telekom'un 70 milyar Euro borçlanması ve hisse senedinin bir yılda %80 değer kaybetmesi nedeniyle küçük hissedarlar (ki çoğunluk çalışanlar) ciddi ekonomik kayıplara uğradılar. Öte yandan şirket La Poste, France Telekom'u hızla ve aynen takip ediyor. 15 Ekim 2001 Lüksemburg AB ülkeleri bakanları toplantısında bu hizmetlerin 2009'da ta-

mamen piyasalaşması öngörüldü.

AB'nin mali politikaları da kamu borçlanmasını, yatırımını ve harcamasını kısıtlamaya yol açıyor. Bu ise kamu hizmetleri için özel sektör finansmanı arayışını beraberinde getiriyor ve kamu hizmetlerinin özelleşmesi yönünde baskı yaratıyor. AB, üye devletlerin bütçe açıklarını GSYİH'larının %3'ü ve borçlarını GSYİH'larının %60'ı düzeyine indirmelerini şart koşuyor. Bu kriterler AB'deki merkezi ve yerel yönetimleri sahip oldukları kamu işletmelerini satmaya ya da bankalardan, özel ihalecilerden veya taşeronlardan finansman kullanmaya zorluyor.

Sonuç Olarak

İki Almanya ve Fransa'daki iktisadi ve sosyal alandaki bazı örnekler bile neo-liberal rüzgarların Avrupa'da sert estiğini ve hemen her durumda emek karşıtı iç yüzünü açığa vurduğunu gösteriyor. Avrupa'da şimdilik "komünizm hayaleti" dolaşmıyor ve dizginlerinden kurtulmuş Avrupa kapitalizminin ağır sömürü çarkları özgürce dönmeye devam ediyor. Sırf iktisadi ve sosyal alanlarda bile böyle bir AB gerçeği karşısında "AB'ye Evet" diyebilmek için ya bütünü sınıf perspektifinden ya da kendi geleceğini belirleyebilecek iradede bulunmak gerekir. Ancak böyle bir perspektife sahip olanlar "kötünün iyisi"ne umutlarını bağlayabilirler.

Elbette AB'yi bir "Kurtuluş Ütopyası" gibi empoze eden liberal ideologları anlamak mümkündür. Onlar ve onların sözcüleri Özal ve ardılları yıllardır kendi nesnel gerçekliğinin bilincinde olmayan işçilerin, emekçilerin insanca yaşam umutlarını "kemer sıkma" politikalarıyla sömürdüler. "Kemer sıkma" politikaları "boğaz sıkma" realitesine dönüştüğü bir evrede "AB hayali"yle bir on - onbeş yıl daha oyalamaya çalışıyorlar. Bugün bu program AKP hükümeti eliyle ödünsüz ve sistematik biçimde sürdürülüyor. AKP hükümeti eliyle yürütülen liberal tasfiye programı emperyalist kapitalist Avrupa'dan bağımsız düşünülemez ve AB'de dahil bu programa temellik eden ideolojik- politik düşünce ve politikalara karşı bütünlüklü mücadele yürütülmezseniz yenilgiye uğratılamaz.

Ne var ki, bugün Avrupa kapitalizmine "özgür gelecek ideali"ymiş gibi hayırhah bakarak umutlarını AB'ye bağlayanlar, Adam Smith'in solundan sosyalizme göz kırparak özgür bir geleceğin kazanı-

lacağını düşünenler, işçi sınıfı ve emekçilerin mücadelesini pasifize ederek yasal sınırlara hapsedenler büyük bir yanılğı içinde olduklarını er geç anlayacaklardır.●

